

DİN ÖĞRETİMİNDE RESİM VE MÜZİKTE YARARLANMA¹

Prof.Dr. Mehmet Zeki AYDIN²

ÖZET

Din öğretimini daha etkili kılmamanın yollarından biri sanattan yararlanmadır. Bütün dallarıyla güzel sanatlar, çocuklara düşünme ve yaratıcı güçlerini geliştirmelerine yönelik en elverişli ortamı hazırlayan eğitim alanlarıdır. Müzik, resim, tiyatro, edebiyat güzel sanatların başta gelen dallarını oluşturmaktadır

Bu çerçevede din öğretiminde resim ve müzik etkinliklerine yer verilebilir.

Sanat etkinliklerinin başında resim gelir. Derste belli konuların öğrencilere verilerek bunu resimlerle ifade etmeleri istenebilir. Örneğin öğretmen, öğrencilere ‘aydınlık, karanlık, merhamet, adalet, zulüm, paylaşma, yardımlaşma, vefa, sabır, sevgi, saygı’ kavramlarının kendileri için ne ifade ettiğini sorabilir. Bu konuda öğrenciler resim yapabileceği gibi, gazete, dergi vb. yerlerden kestikleri resimleri defterlerine yapıştırabilirler.

Okulda müzik eğitimi bireyi kişisel olarak şarkı söylemeye ve müzik yapmaya, sanatın yüceliklerini anlamaya yöneltmekle kalmaz, kişiliğin biçim alması, okulun toplumsal hayatının teşvik görmesine de yardım eder. Bundan dolayı müziğin, öğretim etkinliklerinin içinde yer alması bir zorunluluk olarak kabul edilebilir. Çocuğun gelişme basamağına uygun olarak dinî içerikli bazı olaylar müzik eşliğinde sahnelenebilir.

¹ Eskişehir’de 28-30 Kasım 2013 tarihlerinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Viyana’daki “Muslim Teachers Training College (MTTC)” tarafından ortaklaşa düzenlenen Uluslararası Küreselleşme Sürecinde Din Eğitimi Sempozyumu’nda “Din Öğretiminde Resim ve Müzikten Yararlanma” başlıklı bildiri.

² www.mehmetzekiaydin.com Email:mehmetzekiaydin@gmail.com

DİN ÖĞRETİMİNDE RESİM VE MÜZİKTEN YARARLANMA³

Prof.Dr. Mehmet Zeki AYDIN⁴

Din öğretimini daha etkili kılmamızın yollarından biri sanattan yararlanmadır. Bu çerçevede din öğretiminde resim ve müzik etkinliklerine yer verilebilir.

Sanat ve Sanat Eğitimi

Dar anlamda sanat eğitimi denilince ülkemizde okullardaki resim ve müzik dersleri anlaşılmaktadır. Sanat eğitimle yakından ilgilidir. Eylem yoluyla bir şey meydana getiren insan sanat etkinliği içinde demektir. Bu anlamda sanat eğitimi de gerçek insan eğitimidir.

Her insan konuşur, organlarını hareket ettirir ve görülebilen bir şey meydana getirme yeteneğine doğuştan sahiptir. Bu sade ve her insana verilen yetenek, belli sınırlar içinde bir şeyler yaratmayı sağlar.

Sanat eğitiminin amacı çocuk ve ergeni bir sanatçı yapmak değildir. Bunu güzel sanatlar alanında eğitim veren konservatuar, güzel sanatlar bölümleri gibi kurumlar üstlenir. Sanat eğitimi, geleceğin bir kimya bilgini, bir öğretmeni, bir mühendisi olacakların tümüne yöneliktir. Yetişmekte olan kuşakları her alanda yaratıcılığa yönelten, onlardaki bilişsel gelişimin yanında duygusal gelişimine imkân veren bir eğitimidir. Bu nedenle, öğretmenler, öğrencileri güzel şeylerle temasa geçirmeli; tabiattaki ve insan emeğiyle meydana gelmiş eserlerdeki güzellikleri arayıp bulmaya teşvik etmelidir.

Sanat, insanların gördükleri, işittikleri, his ve tasavvur ettikleri olayları ve güzellikleri insanlarda estetik bir heyecan uyandıracak tarzda ifade etmesi; insanların duyguları yoluyla varlığın içinden aldığı uyarıları, etkili ve güzel bir biçimde tasvir etme çabasıdır. Estetik, canlı, cansız bütün varlıklarda veya insanlar tarafından yapılmış eserlerde, bu varlıklarla eserlerin bütün hâllerindeki yapılarında, duruşlarında ve görünüşlerindeki şekil, renk, ses, orantı ve uyum niteliklerinin insan ruhunda uyandırdığı heyecan karakterli duygulardır.

³ Eskişehir’de 28-30 Kasım 2013 tarihlerinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Viyana’daki “Muslim Teachers Training College (MTTC)” tarafından ortaklaşa düzenlenen Uluslararası Küreselleşme Sürecinde Din Eğitimi Sempozyumu’nda “Din Öğretiminde Resim ve Müzikten Yararlanma” başlıklı bildiri.

⁴ www.mehmetzekiaydin.com Email:mehmetzekiaydin@gmail.com

Sanat, bir duygunun, tasarının veya güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık şeklinde de tanımlanmaktadır. Duygu ve düşüncelerin kelimelerle ifadesi edebiyatı, renklerle ifadesi resim sanatını, nakışlarla ifadesi süsleme sanatlarını oluştururken, melodilerle ifadesi de müziği oluşturur.

Sanatlar şöyle sınıflandırılabilir: (Boydaş ve Balcı, 1997:167)

- a.** Maddeye biçim veren plastik sanatlar (resim, heykel, mimari)
- b.** Ses ve söze biçim veren fonetik sanatlar (müzik ve edebiyat)
- c.** Harekete biçim veren ritmik sanatlar (bale, dans vb.).

Sanat, günümüzde müzeler ya da evlerimizin duvarlarını süslemek için astığımız resimlerden ibaret değildir. Kapsamı daha da genişlemiş ve başka amaçlar için de kullanılır hâle gelmiştir. Örneğin, ruhsal sorunu olan hastalar, uzun zamandan beri müzikle tedavi edilmektedirler. Bunun yanı sıra günümüzde psikoloji ve eğitim alanında, sanat dallarından biri olan tiyatro bir tedavi aracı olarak kullanılmaktadır. Bütün bunlar gösteriyor ki sanat ve sanat eğitimi birey ve toplumun hayatında önemli rol oynamaktadır.

Eğitimde dersin öğrenciye uyması esastır. Buna göre din öğretiminin de öğrenciye yönelik yapılması gerekmektedir. Yani ders, öğrenciden hareketle planlanmalıdır. Eğer din eğitimi, insanın gelişme çizgisine uygun bir yöntem, içerik ve araç gereçlerle planlanabilirse başarı şansı artmaktadır.

Bütün dallarıyla güzel sanatlar çocuklara düşünme ve yaratıcı güçlerini geliştirmelerine yönelik en elverişli ortamı hazırlayan bir eğitim alanıdır. Müzik, resim, tiyatro, edebiyat, güzel sanatların başta gelen dallarını oluşturmaktadır. Bu dalların hangisinde olursa olsun, güzel sanatlar eğitimi öğrencilere özgürce ürün ortaya koymanın zevkini verir. Sanat dallarıyla ilgili bilgi edinme ve seçim yapma, sanat çalışmalarının kitle iletişim araçlarındaki yansımalarını izleme, bu çalışmaları eleştirme ve değerlendirme imkânını sağlar. Gerçekte güzel sanatlar eğitimi, çocukların gelişiminde çok yönlü bir etkiye sahiptir.

Sanat eğitiminde birey, yaparak öğrenecek, öğrendikçe yeni şeyler ortaya koymanın zevkini tadacaktır. Her şey yavaş yavaş kendi öz malı olmaya başlayacak ve kişi ortaya çıkardığı sanat ürünleri sayesinde kendine güvenmeye başlayacaktır. İşte o zaman yapılanın niçin yapıldığını anlayacak ve yapılan çalışmalar bir anlam kazanacaktır. Böyle bir durum

öğrenciye çalışma azmi verecek ve ondaki sorumluluk duygusunun da gelişmesini sağlayacaktır.

Bunun sonucunda öğrenci yaptığı çalışmalarda başkasına sormak yerine, kendi karar ve beğenileri doğrultusunda hareket etmeyi tercih edecektir. Genel eğitim sistemimiz içinde yer alan sanat eğitiminde sanat bir amaç değil, yaşanan bir süreç olmalıdır. Sanat eğitiminde istenen öğrencilerimizi yalnızca sanat adına eğitmek değil, sanat yoluyla onlara bir şeyler öğretmek ve mutlu etmektir. Sanat eğitimi sayesinde gençler ve çocuklar sağlıklı düşünmeyi ve kendini anlatmayı öğrenecek, yapıcı ve yaratıcı kişilik kazanacaktır.

İnsan yaratılışı gereği bir takım estetik duygular ve özellikler taşır. Bazı olay ve eserlerin etkisiyle özel estetik tadlara, yüksek haz ve zevke ulaşır. İnsan ruhunda doğal olarak bulunan güzellik duygusu ve sanattan zevk alma, ölçü ve ahengin ruha tad vermesi gibi özellikleri insandan söküp atmak mümkün değildir. (Kalkan, 1993:68)

Din Öğretiminde Resim Etkinlikleri

Sanat etkinliklerinin başında resim gelir. Resim yapmanın başlıca amacı, öğrencilerin seçecekleri konuları, planlı olarak işlemesine imkân hazırlayarak bir taraftan onların güzellik duygularını uyandırıp geliştirmek, öte yandan da sanat eserlerinin gerçek değerini ölçebilecek duruma gelmelerini sağlamaktır. Kendini evrenin merkezi, olarak duyumsayan birey için resim yapmak, kendini dışa vurma, içindeki yaşadığı ortamı tanıma, bir değer olduğunun bilincine vararak kişiliğini kanıtlama imkânı demektir.

Resim öğretimi, yaratıcılığı ortaya koyan bir ders şeklinde yürütüldüğü zaman çok büyük etkisi vardır. Gözle görülebilen biçimlerin meydana getirilmesinde, insanın doğuştan var olan göz ölçüsünü keskinleştirir.

Son yıllarda sanat eğitiminde büyük gelişmeler olmuştur. Eskiden sanat çocuğa verilen bir ders iken, şimdi onun fikir ve duygularını dışa aktarabileceği bir araç olmuştur. Bir zamanlar öğretmen çocuğa nasıl resim çizileceğini anlatırken şimdi böyle bir şeyin ne denli yanlış olduğu anlaşılmış bulunuyor. Artık öğrenciye resmin nasıl çizileceğini değil, coşturucu konular verip özgürce resmin yapılması sağlanıyor. Kendi kişisel ayrılıklarımız gibi her

çocuğun öz inancı, öz bir anlatım biçimi vardır. Birçok araştırma sonucunda, çocuğun öğrenme gücünün o andaki istek ve ilgisine sıkı sıkıya bağlı olduğu görülmüştür.

Almanya’da görsel iletişimle ilgili çalışmalar yapılmıştır. Beşinci sınıflardan bir kaçında, Hitler dönemiyle ilgili olarak kaleme alınmış çocuk kitaplarından örnekler üzerinde durulmuş, öğrencilerin yazdıkları ve resimledikleri metinlerle bu örneklerle yorumlar getirilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda bir duvar gazetesi ortaya çıkmış ve ortak konu başlığı olarak da gazetede, “Rasyonel Sosyalizm Döneminde Gündelik Hayat” başlığı kullanılmıştır. Cevap aranan başlıca sorular da şunlar olmuştur: “O dönemde çocuklar ve aileleri nasıl yaşıyorlardı?”, “O zaman çocuklar hangi oyunları oynuyorlardı?”(Belge tarama, sanatsal ifade, yaratıcı toplu yazma çalışmaları.) Altıncı sınıflar barışla ilgili topladıkları tüm çalışmaları (şiiirleri) fotoğraflarla canlandırma çalışması yapmışlardır. Tüm bu çalışmalar sırasında ayrıca pek çok sınıfın katılımı ile çok büyük boyutta “Tüm Dünya Çocukları” adlı bir pano hazırlanmış ve bir de “Barış Yemeği” düzenlenmiştir. Çalışmalar öğretmen ve velilerin katıldığı bir şenlikle son bulmuştur. Bütün bu süreçler, hem sanatsal hem de eğitseldir. Böylece hem bilişsel hem de duyuşsal alanlara seslenen çalışmalar yapılmıştır. Hem süreçler yaşanmış hem ürünler ortaya konmuştur. (San, 1992:648-650)

Küçük yaştaki öğrencileri, renkli resim araçlarını kullanarak kendi hayatları veya aile ilişkilerini konu alan resimler yapmaya yöneltme, onların duygu ve düşüncelerini öğrenmeye ve yaptıkları resimler üzerinde yargıda bulunurken de bu noktaları göz önünde bulundurmaya yardımcı olur. Örneğin, ‘Tatillerde ne yapıyoruz?’ diye verilen bir konuda yapılan resimler, çocukların sosyal ve aile yaşayışları hakkında bilgi edinmemize yardımcı olur. Sınıflarda metin ve resimlerden yararlanarak işlenecek “özürlülere yardım” konusu, özellikle cadde ve sokaklarda onların rahatça dolaşamadıkları ortamlar hakkında konuşmaya ve bu konuda çözümler önermeye öğrencileri sevk edecektir. Bu ise öğrencilerin özürlülere karşı duyarlı olmalarını sağlayabileceği gibi toplumsal dayanışma bağını da kuvvetlendirecektir.

Derste belli konuların öğrencilere verilerek bunu resimlerle ifade etmeleri istenebilir. Örneğin öğretmen, öğrencilere ‘aydınlık, karanlık, merhamet, adalet, zulüm, paylaşma, yardımlaşma, vefa, sabır, sevgi, saygı’ kavramlarının kendileri için ne ifade ettiğini sorabilir. Bu konuda öğrenciler resim yapabileceği gibi, gazete, dergi vb. yerlerden kestikleri resimleri defterlerine yapıştırabilirler. Kavram kontrolü öğrencilerin hem zihin güçlerini geliştirir hem de hayal güçlerini zenginleştirir.

Öğrencilere bizzat konu verilerek resim yaptırılabilceği gibi var olan resimler aracılığıyla da onlara dinî öğretim yapılabilir. Resimler sözlü ve yazılı anlatımdan daha etkili olduğu için derste kullanılan görsel araçların başında gelir. Fotoğraf makinesi ile çekilmiş resimler, kitap, gazete, dergi vb. basılı materyallerde yayınlanmış posterler, çoğaltılmış resimler bu türdendir. Bu resimlerden üç şekilde yararlanılabilir. Birinci yol, gösterilen bir resmi öğrencilere anlattırmak ve yorumlattırmaktır. İkinci yol, resimlerden hareketle bilgi vermektir. Doğal afetler, zararlı alışkanlıklar vb. konularla ilgili resimler dersi oldukça cazip duruma getirebilir. Üçüncü yol ise resimlerden hareketle konuyu zenginleştirmektir. Paylaşma, dayanışma, hayvanlara ve doğaya saygı vb. konularda bir yardım kampanyası, katledilen hayvanlar gibi resimler öğrencilerin güdülenmesini sağlayabilir.

Derslerde gündelik hayata ilişkin resim ve fotoğraflar gösterilebileceği gibi, arkadaşlarla, anne babalar ve kardeşlerle yaşanan anlaşmazlıklar ve bunların çözümü üzerine oyun, drama ve görsel iletişimle ilgili çalışmalarda yapılabilir. Yine öğrencilere yaptırılacak resim etkinliklerinden biri de şu şekilde olabilir. Kurtuluş savaşımızla ilgili olarak kaleme alınmış çocuk kitaplarından örnekler üzerinde durularak, öğrencilerden yazdıkları ve resimledikleri metinlerle bu örneklere yorumlar getirmeleri istenebilir.

Resim etkinlikleri yalnızca resim yapmakla sınırlı kalmamalı, çocuğun yaşantısına mümkün olduğunca resim yaşantıları katılmalıdır. Bunun için özellikle küçük çocukları sergilere, müzelere götürmek, slayt, film ve fotoğraflarla resim göstermek, resimler hakkında onları konuşurmak, çevredeki ve doğadaki güzelliklere onların dikkatini çekmek, niçin güzel veya niçin çirkin olduğunu tartışmak, görmesini, paylaşmasını ve tartışmasını öğretmek, çocuğun kişiliği üzerinde olumlu izler bırakır.

Küçük çocuklarda iyilik duygusunun gelişimini tespit edebilmek için şu uygulama yapılabilir: Sınıf tahtasına üzeri numaralanmış üç beş resim yerleştirilir. Bu resimlerin her birinde, iyi veya kötü davranışlardan birisi yer alır. Öğrencilerden bu resimlere iyi bakarak hangisinin güzel bir davranış olarak bulunduğunu numaralarıyla işaret etmelerini ve niçin güzel bulduklarını veya niçin kötü bulduklarını açıklamaları istenebilir.

Çocuklar çizmiş oldukları resimlerle kendilerini anlatırlar. Sözlerle anlatamadıkları heyecanlarını, sevinçlerini, korkularını, ilgilerini, özellikle çevresel deneyimlerini kendilerine

özgü biçimlerle resimlerinde dile getirirler. Resim küçük yaşlarda çocuğun kelimelerinde daha güçlü bir anlatım aracıdır. Çocuğun dinî korku ve kaygılarını öğrenebilmek için resimlerinden yararlanılabilir. Örneğin çocuğa (maden ocağı gibi) bir iş yerinde çalışan insanların resmi gösterilerek bu konudaki düşünceleri sorulabilir. Resim çalışmalarında çocuğun kavramları yorumlayabilme yeteneğinin geliştirilmesi için gazete ve dergilerden alınan görüntüler, fotoğraflar yan yana yerleştirilir ve bunların ne ifade ettiği öğrencilere sorulabilir. Örneğin bir savaş görüntüsünün çocuklara yorumlattırılması hem onların konuşma yeteneğini geliştirir, hem de iç dünyalarında duydukları korkuları dışa yansıtır.

Resimler birçok konunun anlaşılmasını kolaylaştırabilir. Örneğin öğretmen, öğrencilerden yalanın, lüks ve savurganlığın kötülüğünü açıklayan veya yoksullara yardım etmenin gerekliliğine dair ya da insan haklarının önemiyle ilgili bir resim yapmalarını isteyebilir. Bu konularda öğrenciye yaptırılacak bir resim din öğretiminin kuru bilgiler olarak kalmasına engel olabileceği gibi, çocuğun resim yaparken duygu ve düşüncelerinin de dışa yansımını sağlayabilir.

Öğrencilerden öykü ve masallarda geçen olayları resimleştirmesi de istenebilir. Örneğin, öğrencilere Pinokyo öyküsü anlatıldıktan sonra “Siz olsaydınız yalancının resmini nasıl çizerdiniz” diyerek resim yapmaları söylenebilir.

Çocuklardaki hayal güçleri doğru uyarılarla harekete geçirilirse büyüklerin düşünemeyecekleri kadar güzel ve orijinal eserler ortaya çıkabilir. Görüldüğü gibi resim öğrencilerin hem bedensel, hem zihinsel hem de ruhsal yönden gelişimini sağlayan bir eğitim yöntemidir. Din öğretiminde resimden faydalanmak, dinî muhtevanın daha kalıcı öğrenilmesini sağlayabileceği gibi eğitimin de kalitesini yükseltecektir.

Din Öğretiminde Müzik Etkinlikleri

Klasik olarak, “müzik, sesleri kulağa hoş gelen ölçülü ve ahenkli bir şekilde düzenlemektir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre bir sesin müziğin ilgi alanına girebilmesi için, kulağımıza hoş gelmesi ve ölçülü olması gerekmektedir.

Müzik, duygu, düşünce, tasarım ve izlenimleri belirli bir güzellik anlayışına göre birleştirilmiş seslerle anlatan bir bütündür. Duygu ve düşünceyi seslerle ifade etmenin en etkin yolu olan

müzik, bu özelliği sebebiyle, yalnız bir eğlence aracı olarak görülmemiş, hedefe ulaşmada yardımcı bir öge olarak insan hayatının ve ilgi alanının her alanında kullanılmaya çalışılmıştır. Öyle ki, son zamanlarda insanoğlu bitki ve hayvanlarla bile müzik aracılığı ile ilişki kurmuş, diğer canlı türlerinin de güzel seslerden hoşlandığını kanıtlamıştır. Müziğin gönül üzerinde etkisi vardır. Bundan etkilenmeyen kimse, hasta ve ruh hâli bozuktur. Bu kimsenin kabalığı, kuşlar, develer ve bütün hayvanlardan da fazladır. Çünkü bunlar hepsi vezinli nağmelerden etkilenirler.

Müziğin hayvanlar üzerinde bile hissedilir derecede etkisinin olduğu bilinmektedir. Bülbülün sesinden zevk alan sadece insanlar değildir. Nice kurt ve kuş da tıpkı insanlar gibi o güzel sese koşarlar. Koyun, kuzu, keçi ve oğlak melemelerinin meydana getirdiği doğal müziğe, çobanın elindeki kaval, keçinin boynundaki çan, koyuna asılan zil ayrı bir renk verir. Bu ses örgüleri, sürünün iştahla otlamasını ve çevreye dağılmamasını sağlar.

Sirklerde, hayvanlar müzik aracılığıyla eğitilmektedir. Son zamanlarda inek ve tavuk çiftliklerinde, mandıralarda hayvanlara müzik dinletme çalışmaları ve uygulamaları gündeme gelmiştir. Yapılan deneysel çalışmalarda, klasik müzik dinleyen ineklerin süt veriminin arttığına, buna karşılık pop müzik dinleyenlerin sütlerinin kesildiğine şahit olunmuştur. Müziğin etkisini bitkilerde de görmek mümkündür. Yapılan bazı deneyle bitkilerin de müzikten anladığı ve hoşlandığı ortaya çıkmıştır.

Müzik iş hayatında da kullanılmaktadır. Binlerce yıldan beri insanlar iş yaparken ağızları da boş durmamış, mırıldandıkları melodilerle işlerini zevkli hâle getirmeye ve gerginliği azaltmaya çalışmışlardır. Tarlalarda, bahçelerde, taş ocaklarında terennüm edilen melodiler, bu günkü halk ezgilerini oluşturmuştur. Gemilerde forsaların kürek çekerken birlikteliğini sağlamak için büyük davullarla ritim tutulmuş, balıkçılar ağ çekerken, hamle birliği sağlamak amacıyla “heyamola” denilen bir müzik türü oluşturmuşlardır.

Monotonluğun önlenmesinde ilgi çekici yöntemlerden birisi, çalışma sırasında çalışanlara müzik dinletmektir. Çalışan, müzik dinlerken, işin monoton havasından soyutlanarak başka şeyler düşünmeye yönelir. Böylece yaptığı işin monotonluğundan uzaklaşır. Ancak hangi tür müziğin iş temposunu artıracığı tartışma konusudur. Genellikle sözsüz, enstrümantal ve hafif müzik, çalışırken dinlendirici etki yapmaktadır. Ancak herkesin aynı müzik türünden hoşlanacağı söylenemez.

Bugün artık birçok spor dalına müzik eşlik etmektedir. Sporcuların gittikçe artan ritme ayak uydurmaları istenmektedir. Ayrıca askeri eğitimde tempo ve hareket birliği açısından müzik yine ön plandadır. Savaş zamanlarında askerlerin kahramanlık duygularını harekete geçirir. Yine ritimle eğitim çabuk öğrenme yöntemlerinden biri olarak yeni yeni kullanılmaya başlanmıştır. Son uygulamalardan biri de yabancı dil öğretiminde müziğin kullanımınıdır.

Müzik, gürültü kirliliğinin önlenmesinde de kullanılmaktadır. Gürültüye sebep olan şey, ses frekansının yüksek olmasından ziyade, düzensiz ve uyumsuz ses oluşudur. Bunu önleyebilmek için, bir veya daha fazla gürültü kaynağından yayılan sesler, armoni oluşturacak ve kulağa hoş gelecek şekilde düzenlenmelidir. Bu durumda insan çevreden işittiği sesleri gürültü olarak algılamayacaktır. Örneğin, arabalardaki geri vites, kapı zilleri, telefon zili ilk akla gelen ve gürültü kirliliğini önlemek için yapılan çalışmaların başlıca ürünleridir.

Müzik ruh tedavisinde kullanılan önemli bir araçtır. Müziğin insan organizmasını etkileyen çok açık ve belirli bir etkisi vardır. Bundan dolayı tıp alanında çeşitli hastalıkların tedavisinde kullanılması çok eskilere dayanmaktadır. Müziğin ruh hastalıklarının tedavisinde bir yöntem olarak ilk defa kullanan Müslümanlar olmuştur. Müzik, sağlam ve normal insanların ruhlarına olduğu gibi, bunalımlı ve problemlı ruhlara da hitap eden ruhsal sıkıntılara ve hatta bazı fiziki bozukluklara karşı kullanılan bir tedavi yöntemi değerini kazanmıştır. Fakat bunlar arasında en çok psikologlar müzikle tedavi yöntemini kullanmaktadırlar. Çünkü müzik parçaları, bütün şekilleriyle her şeyden önce, insanın duygusal hayatını etkiler.

Müzikle tedavi sadece sinir hastalıkları için değil uykusuzluk, yarım baş ağrısı, mide ve oniki parmak ülseri gibi organik hastalıkların tedavisinde de kullanılmaktadır. Esasen tıpla müziğin amaçlarını birleştirmek mümkündür. İnsanların dert ve ıstıraplarını dindirmek, teskin edip huzura kavuşturmak, acıları unutturmak her ikisinin de ortak gayesidir. (Grebene, 1978:17)

Birey olarak her insan seslerden örülü bir çevrede doğar. Bu çevreyi oluşturan kaynağı, oluşumu, türü ve işlevi değişik olan sesleri algılar, yorumlar, çözümler, biçimlendirir ve giderek değişik anlatım biçimlerine dönüştürür. Bu anlatım biçimlerinden biri de müziktir. Çocuklar diğer sanat dallarına göre, müzikle daha erken yaşlarda ilgilenirler. Müzik, kendiliğinden ses çıkarmaya eğilimli olan çocuğun doğasında vardır. Bu da göstermektedir ki müzik yeteneği doğuştan gelmektedir ve bu yetenekler gizli kalabilmektedir. Temel sorun

bunun ortaya çıkarılması ve değerli hâle getirilmesidir. Müzik insan hayatının her evresinde yer alan bir olgudur. Bireyin doğum öncesi oluşma evresinde dolaylı olarak kurulmaya başlayan müzik ilişkisi, doğumdan sonra doğrudan ilişki biçimine dönüşür ve gittikçe çeşitlenerek gelişir, insan hayatı boyunca sürer.

Müzik insan hayatının her evresinde yer alır. Bireyin doğum öncesi oluşma evresinde dolaylı olarak kurulmaya başlayan insan müzik ilişkisi, doğumdan sonra doğrudan ilişki biçimine dönüşür ve gittikçe çeşitlenip zenginleşerek gelişir, insan hayatı boyunca sürer gider. Bebeğin, daha ana karnında iken annenin kalp atışlarından etkilendiği, doğumdan sonra bu bildik sesi ve ritmi yeniden bulmanın kendisi üzerinde rahatlatıcı bir etki yaptığı bilinmektedir. (San, 1988:18)

Yapılan deneyler, dokunmanın ve annenin kalp seslerinin bebeğe mutluluk ve rahatlık verdiğini, en derin ve sağlıklı uykunun anne kucağında olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bebeğin en mutlu zamanlarını, başını annesinin göğsüne dayamış olarak onun kalp seslerini dinleyerek geçirmesi, yüzyıllar boyu yüzlerce ressamın yaptığı tablolarında belirtilmiştir.(Köknel, 1993:241)

Bebeğin daha anne karnında iken annenin kalp atışından etkilendiği, doğumdan sonra bu bildik sesi ve ritmi yeniden bulmanın kendisi üzerinde rahatlatıcı bir etki yaptığı görülür. Nitekim yapılan deneylerde, ses bandına alınmış kalp atış seslerinin dinletildiği odada yatan yeni doğmuş bebeklerin hiç ses verilmeyen odadaki bebeklerden daha erken uykuya daldıkları gözlenmiştir. Bu durum insan yavrusunun, müziğe karşı daha doğmadan önce belirli bir duyarlılık kazanmaya başladığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. (San, 1998:19)

Beşikteki bebeklerin kendilerine söylenen ninninin tatlı ahenginden zevk almaları, huzur bularak uyumaları, müziğin ruhlar üzerindeki etkisini ortaya koyan başka bir görüntüdür. Bir forum olarak ninni, “basit, monoton, ağır, hafif, sükûnet ve uyku verici karakterde kısa ve küçük söz ve daha çok söz müziği parçasıdır ki, özellikle de çocukları uyutmak için icra edilir.” şeklinde tanımlanmaktadır. (Öztuna,1974:91) Her ulusun bestelenmiş ve doğaçlama söylenen sayısız ninnileri olduğu gibi, her annenin de kendine özgü doğaçlama ninnileri vardır.

Müzik eğitimi, temelde bir müziksel davranış değişikliği oluşturma sürecidir. Müzik eğitimi yoluyla birey ile çevresi, özellikle müziksel çevresi arasındaki etkileşimin daha sağlıklı, daha düzenli ve daha verimli olması beklenir.

Sanat eğitiminin temelini meydana getiren müzik eğitiminin başlıca görevi, çocuk ve gençlerin günlük yaratıcı etkinliğini en iyi hedefe çevirecek biçimde onları yönlendirmektir. Her insanın belli bir ölçüde müzik yeteneğine sahip olduğu düşünülerek bu alandaki eğitime küçük yaşlardan itibaren önem verilmelidir.

Okulda müzik eğitimi bireyi kişisel olarak şarkı söylemeye ve müzik yapmaya, sanatın yüceliklerini anlamaya yönlendirmekle kalmaz, kişiliğin biçim alması, okulun toplumsal hayatının teşvik görmesine de yardım eder. Bundan dolayı müziğin, öğretim etkinliklerinin içinde yer alması bir zorunluluk olarak kabul edilebilir.

Müziğin eğitici rolü, din öğretiminde de kendini gösterir. Birey olarak insanın müzikle doğrudan ilişkisi, bebeklik döneminde ninnilerle başlar. Ninnilerin çocuklar üzerinde uyarıcı ve yönlendirici etkileri vardır. Bu dönemde, annenin sevgi ve şefkat dolu sesiyle söylediği ninniler, bebeğin zihni ve ruhi gelişimi için çok önemli bir rol oynar. Ninniler bir bakıma annenin çocuğuna sevgi göstergesidir. En hırçın çocuk bile annesinin söylediği ninnilerin etkisiyle uysallaşmakta ve kısa zaman içerisinde uykuya dalmaktadır. Süt çocuğu, istikrarlı ve şefkatli bir bakıma tabi tutulduğu nispette emniyet, güven ve bağlılık duygusunu geliştirir. Ninnilerle büyüyen bir çocuk sevilip korunduğuna inanır. Böylece yetişkinlerin onu eğitime işi de kolaylaşmış olur.

Erken çocukluk döneminde ninnilerin yerini sayışma, tekerleme, müzikli masal ve oyunlar alır. Gerek anne ve babalar, gerekse eğiticiler bu dönemde çocuklara öğretecekleri tekerleme veya sayışmaların eğitici ve yönlendirici olmasına dikkat etmelidirler. Sırf çocuk bir şey öğrenmiş olsun diye “Duma duma dum, ben bir yalan uydurdum.” gibi tekerlemelerin ezberletilmesi çocuğu ancak yalana teşvik edecektir.

Çocuğun gelişme basamağına uygun olarak dinî bazı olaylar müzik eşliğinde sahnelenebilir. Örneğin Ömer Seyfettin’in Kaşığı öyküsü müzik eşliğinde canlandırılabilir. Bu, çocuğun oyuna karşı ilgisini çekecek, hem de daha kolay anlamasına yardımcı olacaktır. Geç çocukluk ve gençlik dönemlerinde insan türkü, şarkı, marş ve başka çeşitli müzikler dinlemeye

eğilimlidir. Bu dönemde çocuklara ve gençlere belli bir hedefe yönelik şarkı, türkü ve marşlar dinlettirilmeli ve öğretilmelidir. Müzik eşliğinde öğretilen yabancı dilin öğrencilerde daha kalıcı bir etki yaptığı bilinmektedir.

Bazı aileler yetenekli çocuklarına boş zamanlarda özel dersler aldırırılar. Yeteneğin zamanında tanınması hâlinde bu dersler çok fayda sağlayabilir. Bu yolda yetişen çocuk büyük bir sanatçı olarak hayata atılmasa bile müzik sanatından anlayan ve güzellikten zevk alan kişiler durumuna gelirler.

Bulunduğu çevrede daima müzikle etkileşim içinde olan birey, müzikle ilgili bir takım davranışlar kazanır. Bu davranışları kazanan birey, müzikle ve müziksel çevresiyle daha bilinçli ve etkili bir etkileşim içine girer. Bunun bir sonucu olarak da müzikle uyuma, müzikle oynama, müzikle dinlenme, müzikle eğlenme, müzikle öğrenme, müzikle çalışma, müzikle geçimini sağlama, müzikle anlaşma vb. daha kapsamlı davranış çeşitlerini geliştirir. İşte bireyin bu davranış çeşitlerini dine uygun bir karaktere büründürmek müzik yoluyla insanlarda davranış değişiklikleri meydana getirmek mümkündür.

Sonuç

Bütün dallarıyla güzel sanatlar, çocuklara düşünme ve yaratıcı güçlerini geliştirmelerine yönelik en elverişli ortamı hazırlayan eğitim alanlarıdır. Müzik, resim, tiyatro, edebiyat güzel sanatların başta gelen dallarını oluşturmaktadır. Bu dalların hangisinde olursa olsun, güzel sanatlar eğitimi çocuklara özgürce ürün ortaya koymanın zevkini verir. Sanat dallarıyla ilgili bilgi edinme ve seçim yapma, sanat çalışmalarının kitle iletişim araçlarındaki yansımalarını izleme, bu çalışmaları eleştirme ve değerlendirme imkânı sağlar. Gerçekte güzel sanatlar eğitimi, çocukların gelişiminde çok yönlü bir etkiye sahiptir.

Sanat eğitiminde çocuk, yaparak öğrenecek, öğrendikçe yeni şeyler ortaya koymanın zevkini tadacaktır. Her şey yavaş yavaş kendi öz malı olmaya başlayacak ve çocuk ortaya çıkardığı sanat ürünleri sayesinde kendine güvenmeye başlayacaktır. İşte o zaman yapılarının niçin yapıldığını anlayacak ve yapılan çalışmalar bir anlam kazanacaktır. Böyle bir durum öğrenciye çalışma azmi verecek ve ondaki sorumluluk duygusunun da gelişmesini sağlayacaktır. Bunun sonucunda öğrenci yaptığı çalışmalarda başkasına sormak yerine, kendi karar ve beğenileri doğrultusunda hareket etmeyi tercih edecektir.

Eğitimde dersin öğrenciye uyması esastır. Buna göre din eğitiminin de öğrenciye yönelik yapılması gerekmektedir. Yani eğitim, öğrenciden hareketle planlanmalıdır. Eğer in eğitimi ve öğretimi, insanın gelişme çizgisine uygun bir yöntemle, içerik ve araç gereçlerle planlanabiliyor ve bu planlama insanın onların anlamasını kolaylaştırabiliyorsa, böyle bir çalışma yapmak bir eğitim görev ve sorumluluğu olacaktır.

Sanat eğitimiyle ilgili genel olarak yapılabilecekleri şöyle sıralayabiliriz:

1.Okulu, ağaçlarla ve çiçeklerle kuşatmak, sınıfları güzel resimlerle süslemek insanlarda güzellik duygusunu uyandıracaktır. Resimler ara sıra değiştirilmeli ve her resim için renklere ve hareketlere dikkat ettirecek, güzellikleri hissettirecek geniş açıklamalar yapılmalıdır.

2.Çocuklara verilecek oyuncakların göze ve kulağa hoş etkiler bırakacak şekilde olmasına dikkat edilmelidir.

3.Çocuklara küçük yaşlarda bile şarkı söylemeyi öğretmek mümkündür. Çocuklara öğretilecek şarkıların basit ve güzel ahlaklı olmasına dikkat edilmelidir. Kötülük çağrışımlarıyla dolu şarkılardan kesinlikle kaçınması sağlanmalıdır.

4.Resim yaparken çocuk yaşının ilgisine göre serbest bırakılmalıdır. Eşyaların ve doğanın uyumlarını ve güzelliklerini kendiliğinden algılayabilmesi için öğretmen yol gösterici olmalıdır.

5.Çocuklara okutulacak ve ezberletilecek şiirlerin kafiyeli olmasına ve onların yaşlarına uygun olmasına özen gösterilmelidir. Yabancı ve zararlı kitaplardan onları korumak gerekmektedir. Onlara okutturulacak kitapların göze hoş gelecek özellikle olmasına dikkat edilmelidir.

6.Sınıflarda doğa köşeleri yapmak, çocukları kır gezilerine götürerek onlara doğa ve yaşama sevgisini aşlamak çok faydalı sonuçlar verecektir. Bu şekilde çocuğun dikkati, evrendeki güzelliklere çekildikten sonra onlardan gördükleri bu güzellikleri resmetmeleri istenebilir. Böylece doğa ve güzelliklerinin farkına varan çocukta sevgi duygusu gelişmeye başlar.

7.Bulunulan yerde bir tiyatro temsil ediliyorsa, konusu güzel yerler ve dekorlar içerisinde geçen bir film gösteriliyorsa, öğrencileri buralara toplu olarak götürmeli veya öğrencilerin kendi kendilerine gitmelerini tavsiye etmeli, görülen sanat eserlerindeki güzellikleri duymalarına yarayacak değerlendirmeler yapılması için toplantılar düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- BOYDAŞ, N. ve BALCI, B., (1997) “Eğitim ve Sanat İlişkisi”, *Eğitimbilime Giriş*, Editör: Leyla, K. Gazi Kitabevi, Ankara.
- KALKAN, A. (1993), *Sanat Bilinci*, Denge Yayınları, İstanbul.
- SAN, İ. (1992) “Evrin İçinde Sanat Eğitimi Politikaları”, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, c.5, sayı:2.
- GREBENE, B. (1978), *Müzikle Tedavi*, Güven Kitabevi Yayınları, Ankara.
- SAN, İ. (1988), “Güzel Sanatlar Eğitimi”, *Özel Öğretim Yöntemleri*, Anadolu Üniversitesi Yay., Eskişehir.
- KÖKNEL, Ö. (1993), *İnsanı Anlamak*, Altın Yayınları, İstanbul.
- ÖZTUNA, Y. (1974), *Türk Musikisi Ansiklopedisi*, MEB Yay., İstanbul, c.II, s.91.